

**EGZAMIN MATURALNY
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015**

**FILOZOFIA
POZIOM ROZSZERZONY**

**ROZWIĄZANIA ZADAŃ I SCHEMATY PUNKTOWANIA
(A1, A2, A3, A4, A6, A7)**

GRUDZIEŃ 2013

Zadanie 1.1. (0–1)

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Zdający rekonstruuje problemy zawarte w tekście.	I. 1. 1) Zdający wyróżnia podstawowe dyscypliny filozoficzne, które wywodzą się z filozofii klasycznej: ontologię, epistemologię, etykę. V. 3. Zdający identyfikuje problematykę tekstu [...].

Rozwiązanie

B. epistemologia

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 1.2. (0–2)

III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	I. Filozofia starożytna i średniowieczna I. 8. Wybrane zagadnienia i kontrowersje filozoficzne w myśli chrześcijańskiego średniowiecza. I. 8.1) Uczeń: prezentuje zagadnienie wiary i rozumu [...].
---	---

Rozwiązanie

Przykładowe odpowiedzi:

- ponieważ poprzez analogię do poznawania prawd matematycznych i geometrycznych można przybliżyć się do odpowiedzi na pytanie o to, jak można poznać Boga.
- ponieważ wyjaśnia różnicę między poznaniem prawd matematycznych i geometrycznych a poznaniem Boga.

Schemat punktowania

2pkt – za dwie poprawne odpowiedzi

1 pkt – za jedną poprawną odpowiedź

0 pkt - za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi

Zadanie 1.3. (0–2)

III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście filozoficznym [...] tezy i argumenty zawarte w tekście. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	I. Filozofia starożytna i średniowieczna I. 8. Wybrane zagadnienia i kontrowersje filozoficzne w myśli chrześcijańskiego średniowiecza. I. 8.1) Uczeń: prezentuje zagadnienie wiary i rozumu [...].
--	---

Rozwiązanie

Przykładowe odpowiedzi:

- Św. Augustyn twierdzi, że doświadczenie zmysłowe stanowi wprowadzenie do wiedzy geometrycznej, zaś rozum utwierdza ją oraz daje pewne poznanie na tym polu.

- Augustyn powołuje się na własne doświadczenie i twierdzi, posługując się metaforą okrętu i łądu, że samo świadectwo zmysłów nie dało mu jeszcze pewności, której nabral dopiero po długim rozważaniu rozumowym prawd geometrii.

Schemat punktowania

- 2 pkt – za dwie poprawne odpowiedzi
- 1 pkt – za jedną poprawną odpowiedź
- 0 pkt - za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi

Zadanie 1.4.–1.5. (0–2)

<p>III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście filozoficznym.</p> <p>V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.</p>	<p>I. Filozofia starożytna i średniowieczna</p> <p>I. 8. Wybrane zagadnienia i kontrowersje filozoficzne w myśli chrześcijańskiego średniowiecza.</p> <p>I. 8.1) Uczeń: prezentuje zagadnienie wiary i rozumu [...].</p> <p>IV. Umiejętności logiczne</p> <p>IV. 1. Uczeń: w poprawny sposób wykonuje operację definiowania [...].</p> <p>V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych</p> <p>V.2. Uczeń: odróżnia zawarte w tekście [...] argumenty od kontrargumentów, przesłanki (założenia) od wniosków.</p>
--	---

Rozwiązanie

Przykładowe odpowiedzi:

- 1.4. Czym innym jest prosta i kula, a jednak, jak Augustyn potwierdził, mamy o nich jednakową wiedzę.

Schemat punktowania

- 1 pkt – za poprawną odpowiedź
- 0 pkt - za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

- 1.5. Tego zdania Augustyn używa na poparcie tezy: o Bogu i rzeczach stworzonych można mieć jednakową wiedzę, mimo że Bóg i rzeczy stworzone różnią się między sobą.

Schemat punktowania

- 1 pkt – za poprawną odpowiedź
- 0 pkt - za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 1.6. (0–1)

<p>III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście filozoficznym.</p> <p>V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.</p>	<p>IV. Umiejętności logiczne</p> <p>IV. 1. Uczeń: w poprawny sposób wykonuje operację definiowania [...].</p> <p>V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych</p> <p>V.2. Uczeń: odróżnia zawarte w tekście [...] argumenty od kontrargumentów, przesłanki (założenia) od wniosków.</p>
--	--

Rozwiązanie

Jeśli można mieć jednakową wiedzę o prostych i o kulach, to można mieć jednakową wiedzę o rzeczach różnych.

Implikacja jest fałszywa wtedy i tylko wtedy, gdy jej poprzednik jest prawdziwy, a następnik fałszywy.

Schemat punktowania

2 pkt – za dwie poprawne odpowiedzi

1 pkt – za jedną poprawną odpowiedź

0 pkt - za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi

Zadanie 1.7. (0–1)

III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	IV. Umiejętności logiczne IV. 6. Uczeń: objaśnia i wykrywa niektóre typy błędów logicznych [...], jak: ekwiwokacja [...].
---	--

Rozwiązanie

C. błąd rozumowania, który polega na użyciu w przesłankach i wniosku jakiegoś dwuznacznego wyrażenia (tego samego wyrażenia, ale w różnych jego znaczeniach).

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt - za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 1.8. (0–2)

III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	IV. Umiejętności logiczne IV. 6. Uczeń: objaśnia i wykrywa niektóre typy błędów logicznych [...], jak: ekwiwokacja [...].
---	--

Rozwiązanie

W rozumowaniu Augustyna termin „jednakowa” raz znaczy „jednakowo pewna”, kiedy indziej „jednakowo ważna/istotna” (sprawiająca jednakową radość). Inaczej mówiąc, Augustyn myli wartość wiedzy pod względem jej pewności/wiarygodności z wartością wiedzy pod względem stopnia jej pożądania/radości, którą sprawia.

Schemat punktowania

2 pkt – za poprawną, wyczerpującą odpowiedź

1 pkt – za poprawną, ale ogólnikową odpowiedź

0 pkt - za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 1.9.–1.11. (0–3)

III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	I.7. wybrane zagadnienia związane z recepcją myśli antycznej [...].
---	---

Rozwiązanie

1.9. wspomina pogląd stoików, w myśl którego wiedzę może mieć tylko mędrzec.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

1.10. Augustyn sprzeciwia się stanowisku stoików w tej sprawie.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

1.11. Zenon z Kition, Kleantes, Chryzyp, Posejdonios, Seneka, Marek Aureliusz, Epiktet.

Schemat punktowania

1 pkt – za poprawną odpowiedź

0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi

Zadanie 1.12. (0–2)

III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	V. 5. Uczeń zestawia poglądy autora z innymi według kryterium kontynuacji, modyfikacji, przeciwstawienia.
---	---

Rozwiązanie

Św. Tomasz:

przytacza pięć argumentów za tezą, że Bóg istnieje. Na przykład argument z ruchu głosi, że obserwujemy, iż każda rzecz w świecie jest poruszana przez inną rzecz, a ponieważ ten proces nie może iść w nieskończoność, musi istnieć pierwszy poruszyciel – Bóg.

Immanuel Kant:

Bóg jest postulatem czystego rozumu, bez którego pojęcie prawa moralnego nie miałoby sensu.

Schemat punktowania

2 pkt – za poprawne przytoczenie sądów obu filozofów

1 pkt – za poprawne przytoczenie sądu jednego filozofa

0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi

Zadanie 2. (0–8)

Zadanie 2.1. (0–2)

III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście.	II. Filozofia nowożytna II. 6. Problematyka filozofii człowieka w filozofii nowożytnej. II. 6.3) przeprowadza analizę i interpretację [...] fragmentu tekstu S. Kierkegaarda, <i>Bojaźń i drżenie</i> .
---	---

Rozwiązanie

- Egzystencjalizm
- Przedstawiciele, np.: Sartre, Camus, Jaspers, Heideger

Schemat punktowania

2 pkt – za wskazanie tradycji filozoficznej i dwóch przedstawicieli

1 pkt – za wskazanie tradycji filozoficznej lub dwóch przedstawicieli

0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi

Zadanie 2.2. (0–2)

II. Uczeń porównuje rozwiązania tego samego problemu [...] III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście. V. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	II. Filozofia nowożytna II. 6. Problematyka filozofii człowieka w filozofii nowożytnej. II. 6.3) przeprowadza analizę i interpretację [...] fragmentu tekstu S. Kierkegaarda, <i>Bojaźń i drżenie</i> V. 5. Uczeń zestawia poglądy autora z innymi według kryterium kontynuacji, modyfikacji, przeciwstawienia.
--	--

Przykładowe rozwiązanie

Odpowiedź Kierkegaarda: Moc pochodzi z wiary samego Abrahama. Wielkość jego wiary polega na tym, że ufa Bogu pomimo niepewności, zawieszając myślenie.

Odpowiedź św. Augustyna: Moc pochodzi z łaski Boga. Bez tej łaski człowiek nie jest w stanie sam podźwignąć się z grzechu (z wątpienia).

Schemat punktowania

2 pkt – za poprawne sformułowanie poglądów obu filozofów

1 pkt – za poprawne sformułowanie poglądu jednego filozofa

0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi

Zadanie 2.3. (0–2)

III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście. V. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	II. Filozofia nowożytna II. 6. Problematyka filozofii człowieka w filozofii nowożytnej. II. 6.3) przeprowadza analizę i interpretację [...] fragmentu tekstu S. Kierkegaarda, <i>Bojaźń i drżenie</i> .
--	---

Rozwiązanie

- Abraham reprezentuje religijne stadium życia
- Dwa pozostałe stadia życia człowieka to: stadium estetyczne i stadium etyczne

Schemat punktowania

2 pkt – za wskazanie stadium religijnego oraz dwóch pozostałych stadiów życia człowieka

1 pkt – za wskazanie stadium religijnego lub dwóch pozostałych stadiów życia człowieka

0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi

Zadanie 2.4. (0–2)

II. Uczeń porównuje rozwiązania tego samego problemu [...] III. Analiza i interpretacja tekstów filozoficznych. [...] Uczeń rekonstruuje problemy zawarte w tekście. V. Umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstów filozoficznych.	II. Filozofia nowożytna II. 6. Problematyka filozofii człowieka w filozofii nowożytnej. II. 6.3) przeprowadza analizę i interpretację [...] fragmentu tekstu S. Kierkegaarda, <i>Bojaźń i drżenie</i> V. 5. Uczeń zestawia poglądy autora z innymi według kryterium kontynuacji, modyfikacji, przeciwstawienia.
---	--

Przykładowe rozwiązanie

- Według Kierkegaarda wiara jest aktem egzystencjalnym jednostki, a według św. Augustyna siły wiary udziela Bóg.
- Według Kierkegaarda wiara utrzymuje się pomimo niepewności (niepewność jest elementem wiary), natomiast według Augustyna wiara, jakiej udziela Bóg, znosi niepewności.

- **Schemat punktowania**

2 pkt – za sformułowanie dwóch różnic

1 pkt – za sformułowanie jednej różnicy

0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi

Zadanie 3. (0–25)

Wymagania ogólne

II Tworzenie wypowiedzi

Zdający formułuje podstawowe pytania (problemy) oraz tezy filozoficzne; porównuje różne rozwiązania tego samego problemu; jasno prezentuje własne stanowisko [...]; popiera je rzetelną argumentacją oraz przykładami; prawidłowo posługuje się pojęciami filozoficznymi [...].

Temat 1.

Pewien bloger napisał: *dobrze jest być złym*. Rozważ tę tezę, odnosząc się do znanych Ci teorii filozoficznych.

Sformułowanie „dobrze jest być złym” w pierwszej kolejności odebrałem jako budzące kontrowersje pod względem logicznym. Zakładałem, że podział na dobro i zło jest logicznie rozłączny, a więc że można być albo dobrym, albo złym. Dobro i zło w sensie wartości absolutnych są do siebie niesprowadzalne. W mojej pracy zastanowię się jednak, czy istnieją inne okoliczności, w których zdanie „dobrze jest być złym”, może być zdaniem prawdziwym.

Wydaje się, że na początku należy rozgraniczyć pojęcia dobra i zła w sensie absolutnym i pojęć czegoś co jest „dobre” lub „złe” z perspektywy etycznej. Zadaniem tej pracy będzie

zastanowienie się nad sensem tytułowego stwierdzenia w kontekście czynów moralnych. Wyznacznikiem toku myślenia jest słowo „być”, które w moim rozumieniu, nadaje postawionej tezie charakter pragmatyczno-egzystencjalny, czyli w swoim założeniu ma jakieś konkretne działanie.

Jeżeli przyjmiemy tożsamość tego co dobre i tego co korzystne, to wydaje się, że mogę przytoczyć dwa znane mi stanowiska filozoficzne, z perspektywy których można spróbować obronić tytułową tezę. Należy jednak pamiętać o odróżnieniu pojęć „korzystny” jako wymiernej indywidualnej korzyści (np. materialnej) i pojęcia „korzystnego efektu” jako wyniku działania w dużo szerszym zakresie (np. społecznym).

Wydaje mi się, że argumenty za tak rozumianą tezę można znaleźć na gruncie starożytnej sofistyki, która traktuje dobro jako konkretne, jednostkowe korzyści. Sofiści, tacy jak Kallikles w Platońskim *Gorgiaszu*, dowodzili, że należy kierować się własną korzyścią, nawet kosztem krzywdy innych ludzi. A więc: krzywdzenie (dokonywanie złych uczynków), może prowadzić do wymiernych, w jego rozumieniu „własnych” korzyści. Zapewne niektórzy mogliby podać przykłady osób, które postępując egoistycznie i niemoralnie zyskały wymierne materialne czy zawodowe korzyści. Z sofistą mógłby się zgodzić skrajny hedonista, ponieważ hedonizm zaleca zabieganie o każdą przyjemność.

Pozornie podobne rozumowanie można przeprowadzić na gruncie wczesnego utylitaryzmu w wersji Jeremy’ego Benthama. W tym wypadku nie należy jednak dokonywać oceny wartości czynku jako dobrego lub złego, ale raczej intencji samego czynu („zło moralne” jako pojęcie absolutne jednoznacznie niesie za sobą wartość negatywną). W tym wypadku intencja czynu, która może być dobra lub zła jest wtórna do korzystnych efektów jakie dany czyn może przynieść „jak największej liczbie ludzi”. A zatem, korzystny efekt działania niekoniecznie musi wynikać z „dobrych” w założeniu intencji.

Z dzieciństwa przypominam sobie starosłowiańską przypowieść o najeźdźcach, którzy rozkazali kobietom ze zdobytej wioski upiec podpłomyki. Wiedzione intencją upieczenia jak najgorszych placków, kobiety nie wyczyściły dzieży, w których zostały kilkudniowe resztki poprzedniego ciasta. Okazało się, że w ten sposób odkryto działanie chlebowego zakwasu, a my do dzisiaj możemy cieszyć się smakiem zdrowego pieczywa.

Spróbuję teraz odnaleźć argumenty, które opierać się będą na dwóch odmiennych znaczeniach słowa „dobro” jako przykładu ekwiwokacji. Wyjaśnię to, odnosząc się do poglądów i postawy Sokratesa.

Sokrates uważał, że ludzie myślą dobra moralne (duchowe) z dobrami pozamoralnymi (przyjemność, pieniądze, uznanie, korzyść). Jego zdaniem nie można na jednej szali kłaść dobra moralnego i korzyści pozamoralnej. Człowiek, który czerpie z czegoś korzyści nie staje się przez to lepszy w sensie moralnym – jeśli zaś osiąga korzyści kosztem ludzkiej krzywdy staje się gorszy w sensie moralnym. Właśnie dlatego Sokrates dowodził, że lepiej jest krzywd doznawać niż je wyrządzać. Doznając krzywd, nie stajemy się gorszymi ludźmi, jak wtedy, gdy je wyrządzamy, bowiem kto postępuje źle, szkodzi własnej duszy (nawet jeśli jego postępowanie przynosi pożytek ciału).

Podobnie rozumuje Immanuel Kant. Jego imperatyw kategoryczny opiera się na założeniu, że dobre jest postępowanie zgodne z nakazami rozumu, a nie wynikające ze skłonności. Człowiek może kierować się przyjemnością lub korzyścią, ale właśnie wtedy nie postępuje moralnie. Dobro nie ma nic wspólnego z korzyścią czy przyjemnością.

Wydaje się, że ofiarą tego błędu padł bohater *Zbrodni i kary* Fiodora Dostojewskiego. Wydawało mu się, że dla niego dobrze będzie postąpić źle, to znaczy, że w imię przyszłych korzyści może postąpić niemoralnie. Jego sumienie, wewnętrzna świadomość, że dobra nie można wymienić na żadną inną „walutę”, dręczyło go potem, nie pozwalając cieszyć się oczekiwanymi korzyściami. Cierpienie, którego doznał Raskolnikow po dokonanej zbrodni,

doprowadziło go do przekonania, że „źle jest być złym”. Przykład bohatera „Zbrodni i kary” pokazuje, że sumienie nie pozwala mieć się dobrze złemu człowiekowi.

Tytułowa teza w moim rozumieniu jest raczej rodzajem prowokacji, która ma ludzi zachęcić do czytania bloga. Ale czy takie prowokacje są czymś dobrym? Myślę, że przyczyniają się one tylko do zniwelowania i tak już mocno zatartej granicy między dobrem w sensie moralnym a korzyścią, bądź przyjemnością. Właśnie brak świadomości tej granicy jest źródłem wielu czynów złych, które popełniamy, nie rozumiejąc, że coś korzystnego czy przyjemnego nie zawsze musi być dobre.

Z drugiej jednak strony, taka intelektualna prowokacja służyć może zastanowieniu się nad własnym postępowaniem. Podczas pisania tej pracy, postawiłem sobie kilka ważnych pytań i to właśnie jest dla mnie wymierna korzyść.

Poziom wykonania zadania według skali zamieszczonej poniżej.

- I. Stanowisko jasno sformułowane – 3 punkty)
 - II. Uzasadnienie stanowiska:
 - a) adekwatne – 2 punkty
 - b) trafne – 4 punkty
 - c) pogłębione – 4 punkty
 - d) krytyczne – 4 punkty
 - e) zawierające nawiązania do innych dziedzin kultury – 4 punkty)
 - III. Kompozycja pracy – poprawna i przejrzysta – 2 punkty
 - IV. Poprawność językowa – 2 punkty
- Za wypracowanie przyznano łącznie 25 punktów

Temat 2.

Czy świat zewnętrzny istnieje? Czy jest możliwe osiągnięcie prawdziwego poznania świata? Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do poglądów wybranych filozofów.

Wydaje mi się, że większość spotykanych na ulicy ludzi uznałaby tytułowy problem za sztuczny, a wręcz wydumany. Zwłaszcza pierwsze z postawionych pytań, tzn. pytanie o istnienie świata zewnętrznego, może wydawać się niepotrzebną komplikacją, typowym wymysłem oderwanych od „prawdziwego życia” filozofów. „Człowiek z ulicy”, opierając się na zdrowym rozsądku, powiedziałby zapewne, że istnienie świata jest oczywistością. Zapewne dodałby również, że świat, jaki jest, każdy widzi. Tym samym unieważniłaby drugie z tytułowych pytań.

Niezależnie jednak od naszych zdroworozsądkowych przeświadczeń, problem istnienia świata jest problemem intrygującym i niepokojącym. Jest on intrygujący, ponieważ, jak pouczają nas różne teorie filozoficzne, tezę o istnieniu świata bardzo łatwo jest podważyć. Również dzieła kultury pokazują, że świat równie dobrze mógłby być tylko złudzeniem, a nasze przekonanie o jego istnieniu – nie odnosić się do żadnego realnie istniejącego przedmiotu. Mam tu na myśli filmy typu *Matrix* czy *Incepcja*. Mam również na myśli bogatą literaturę science-fiction, np. twórczość Stanisława Lema czy Philipa K. Dicka.

Jest to problem niepokojący, ponieważ chyba wszyscy od czasu do czasu ulegamy złudzeniom, przewidzeniom czy halucynacjom, o których mówili np. sceptycy. Zjawiska te nie tyle jednak wprowadzają nas w konfuzję poznawczą, ile budzą w nas lęk czy wręcz poczucie zagrożenia. Nie chcielibyśmy przecież, aby otaczający nas świat okazał się iluzją, a ludzie, których znamy i kochamy – tylko projekcją naszej wyobraźni. Osoby, które nie wierzą w istnienie świata, uznajemy za niezdrowe na umyśle, a w skrajnych przypadkach izolujemy je i poddajemy leczeniu. Zapewne nie chcielibyśmy spotkać na naszej drodze nihilisty w typie Iwana Karamazowa, który wychodziłby z założenia, że „jeśli Boga (świata) nie ma, to wszystko jest dozwolone”.

Za potwierdzenie powyższych uwag może posłużyć historia filozofii. Prawie wszystkie znane mi stanowiska filozoficzne w taki czy inny sposób broniły tezy o istnieniu świata; a jeśli nawet w istnienie to powątpiewały, to wątpliwość była drogą do prawdy i pewności. Widać to zwłaszcza na przykładzie koncepcji *cogito ergo sum* Kartezjusza. W *Krytyce czystego rozumu* Kant stwierdził, że brak dowodu na istnienie świata jest skandalem filozofii. Stanowiska konsekwentnie solipsystycznego bronili tylko nieliczni, np. Max Stirner, który dowodził, że jeśli istnieje wyłącznie jeden podmiot, to może dysponować wszystkim i wszystkimi. Być może to właśnie konsekwencje etyczne, do jakich prowadzi teza solipsyzmu, podważająca istnienie świata, zniechęcają filozofów do obrony tego stanowiska.

Nieco inaczej jest, gdy przekierujemy naszą uwagę na drugie z tytułowych problemów, mianowicie na problem dotarcia do prawdy. Tutaj zdania filozofów są podzielone. Aczkolwiek wydaje się, że dzisiejszy świat skłania nas do przekonania, że prawda jest nieuchwytna, względna. Dzięki internetowi, nowym mediom i globalnym procesom przepływu informacji, jesteśmy wręcz zmuszeni przyjąć do wiadomości, że istnieje wiele kultur, wiele języków, religii, norm oraz wartości. Dostrzegamy też, że postrzeganie świata zależy od kultury. W różnych kulturach ludzie inaczej kategoryzują świat i inaczej, wedle odmiennych kryteriów prawdy, się w nim poruszają. W dodatku świat podlega permanentnym zmianom, których skala i intensywność przewyższa wszystko, co dotychczas było znane. Jak mówią socjologowie, żyjemy w płynnych czasach; nasza epoka zdystansowała nawet samą nowoczesność – żyjemy w czasach ponowoczesności, czego wyrazem jest myśl postmodernistyczna.

Osobiście byłabym skłonna bronić tezy, że świat zewnętrzny, pomimo różnych wątpliwości z tym związanych, jednak istnieje. Jeśli natomiast chodzi o drugą część tematu, przychyliłam się do tezy o względności prawdy. Uważam, że nie jesteśmy w stanie dotrzeć do prawdy absolutnej, o której marzyli rozmaici filozofowie.

Na poparcie pierwszej z tez przytoczę trzy następujące argumenty:

Po pierwsze, nasze przeświadczenia kulturowe, przyswojone przez nas w procesie socjalizacji kulturowej, podpowiadają nam, że świat zewnętrzny istnieje. Niezależnie zaś od tego, w jakiej kulturze żyjemy, zachowujemy się i działamy zgodnie z powyższym przeświadczeniem. Myślę, że argument ten można by nazwać pragmatycznym.

Po drugie, od przeświadczenia o istnieniu świata zewnętrznego zależy nasze przetrwanie. Biologia podpowiada nam, że aby przeżyć, trzeba się bronić przed wieloma niebezpieczeństwami. Przy czym niebezpieczeństwa te są w większości niebezpieczeństwami zewnętrznymi – spotykamy je w świecie, a nie w naszej głowie. Dzięki ewolucji nauczyliśmy się doskonale radzić sobie z tymi niebezpieczeństwami. Rozwój naszego gatunku nie pozbawił nas przekonania o istnieniu świata, wręcz przeciwnie, konfrontacja z realnym światem jest jednym z głównych czynników tego rozwoju. Argument ten nazwałabym biologiczno-ewolucyjnym.

Po trzecie, wydaje się, że od przekonania o istnieniu świata zależy nasza postawa moralna. Dla samych siebie jesteśmy przedstawicielami gatunku, który w tym sensie przekroczył świat natury i wkroczył do świata kultury, że w swych zachowaniach i działaniach kieruje się pewnymi normami i wartościami. Większość norm i wartości jest związana z egzystencją drugiego człowieka. Podpowiada nam o tym etyka, choćby imperatyw kategoryczny Kanta (traktuj innych zawsze jako cel, nigdy tylko jako środek). Mówi nam o tym również filozofia dialogu (np. Martin Buber). Aby jednak traktować innych zgodnie z pewnymi normami i wartościami, musimy założyć, że zarówno inni, jak i świat, w którym razem z nimi żyjemy, jest realny. Że wszystko wydarza się naprawdę i że ponosimy za to odpowiedzialność. Argument ten nazwałabym argumentem etycznym.

Jeśli natomiast chodzi o problem prawdy, to na poparcie przyjętej przeze mnie tezy przytoczę wymienione już argumenty. Żyjemy w wielokulturowym świecie, mówimy

w różnych językach, wyznajemy różne religie, modląc się do różnych bogów, działamy na podstawie odmiennych norm i wartości. Dodatkowego poparcia bronionej przez mnie tezy dostarcza rozwój nauki. Nauka uzmysławia nam, że w zależności od przyjętej przez nas teorii zmienia się interpretacja „tych samych zjawisk”. Świat fizyki Newtona wygląda zupełnie inaczej niż świat fizyki Arystotelesa czy presokratyków. Natomiast świat fizyki Einsteina wygląda inaczej niż świat fizyki Newtona. W miejsce odrzuconych teorii wprowadzamy nowe i w zależności od ich założeń na nowo widzimy świat.

Zdaję sobie sprawę z tego, że bronionego przeze mnie stanowiska nie da się uargumentować w sposób, który mógłby uchodzić za ostateczny. Już Kant pokazał, że jeśli chodzi o problem istnienia świata, to można „udowodnić” zarówno istnienie świata, jak i jego nieistnienie. Na tym polega dialektyka czystego rozumu. Warto jednak przytoczyć pewne kontrargumenty względem bronionej tezy.

Filozofowie greccy nie znali jeszcze rozróżnienia na nasz świat wewnętrzny i zewnętrzny, niemniej Platon był tym myślicielem, który podał w wątpliwość status naszego świata. W alegorii jaskini dowiadujemy się, że rzeczywiste zaświaty, ukryte są za światem pozornym. Platońskie rozumienie świata przejęła myśl chrześcijańska. Ale zarówno autor „Państwa”, jak i tacy ojcowie Kościoła jak np. św. Augustyn twierdzili, że obok świata zmysłowego i doczesnego, istnieje świat prawdziwy. Dla Platona był to świat idei, który można poznać m.in. na drodze anamnezy. Dla św. Augustyna była to rzeczywistość boska, którą poznaje się na drodze iluminacji. Należy jednak podkreślić, że dla Augustyna również świat „zewnątrzny” jest dziełem Boga i dlatego jest rzeczywisty, aczkolwiek mniej rzeczywisty od zaświatów. Widać tu zatem, że pozór jest odpryskiem prawdy. Świat jest w pewnym sensie iluzją, ale można się z niej wydobyć i przedostać do świata rzeczywistego.

Nieco odmiennie myślał Kartezjusz. Wyszedł on od hipotezy złośliwego demona, który oszukuje nas co do świata, w którego istnienie wierzymy. Kartezjusz podał całą naszą wiedzę radykalnemu wątpieniu. Tylko jednego możemy być pewni: własnego istnienia (*cogito ergo sum*). Kartezjusz sięgnął następnie po tzw. ontologiczny dowód na istnienie Boga, po raz pierwszy sformułowany przez św. Anzelma. Bóg jest bytem najdoskonalszym, a więc musi istnieć, w przeciwnym razie nie byłby bytem najdoskonalszym. Bóg jest też nieskończenie dobry (co też wynika z jego doskonałości), dlatego nie może nas oszukiwać. Nie mamy więc podstaw, by wątpić w istnienie świata oraz wiedzę, którą o nim zdobywamy. Radykalne zwątpienie w istnienie świata prowadzi więc do całkowitej pewności co do niego. Do podobnych wniosków doszli także Berkeley i Leibniz. Bóg pełni w ich systemach również rolę gwaranta istnienia świata.

Uważam jednak, że nie trzeba sięgać po dowody ontologiczne, by nabyć przekonania, że świat zewnętrzny istnieje. Wystarczy dostrzec istnienie drugiego człowieka. Do tego potrzebna jest empatia. Empatia za nic ma bariery kulturowe czy językowe – i w tym też sensie niestraszny jest dla niej również problem względności prawdy.

Poziom wykonania zadania według skali zamieszczonej poniżej.

V. Stanowisko jasno sformułowane – 3 punkty)

VI. Uzasadnienie stanowiska:

f) adekwatne – 2 punkty

g) trafne – 4 punkty

h) pogłębione – 4 punkty

i) krytyczne – 4 punkty

j) zawierające nawiązania do innych dziedzin kultury – 4 punkty)

VII. Kompozycja pracy – poprawna i przejrzysta – 2 punkty

VIII. Poprawność językowa – 2 punkty

Za wypracowanie przyznano łącznie 25 punktów

Kryteria oceniania wypracowania z filozofii

Kryterium		Punktacja		Max. liczba punktów	
				25	
I Sformułowanie stanowiska	Jasne sformułowanie stanowiska (tezy lub hipotezy), które lokuje się w problematyce pracy.	3		3	
	Stanowisko lokuje się w problematyce pracy, ale jest sformułowane nieprecyzyjnie.	2			
	Niejednoznaczny związek między stanowiskiem a problematyką pracy lub brak stanowiska, a jedynie kontekst wskazuje na przekonania zdającego.	1			
II Uzasadnienie stanowiska	a) Adekwatne	Uzasadnienie jest bezpośrednio odniesione do stanowiska (wszystkie argumenty wiążą się ze stanowiskiem i przyjętym sposobem rozwiązania problemu).	3	3	18
		Luźny związek uzasadnienia ze stanowiskiem – zdający dostarcza argumentów w sprawie drugorzędnych elementów przyjętego rozwiązania problemu.	1		
	b) Trafne	Uzasadnienie poprawne zawierające argumenty za przyjętym rozwiązaniem problemu i przeciw przyjętemu rozwiązaniu – kontrargumenty (argumenty zgodne oraz logicznie poprawne za przyjętym rozwiązaniem problemu i przeciw przyjętemu rozwiązaniu).	4	4	
		Odwołania do wiedzy nie zawierają błędów rzeczowych i logicznych.			
		Uzasadnienie na ogół poprawne zawierające argumenty za przyjętym rozwiązaniem problemu i przeciw przyjętemu rozwiązaniu (poprawne oraz na ogół logiczne). Nieliczne usterki rzeczowe i jeden błąd logiczny.	3		
		Na ogół poprawne argumenty tylko za przyjętym rozwiązaniem problemu . Nieliczne usterki rzeczowe i jeden błąd logiczny.	2		
Argumenty błędne. Rozumowanie zawiera sądy wzajemnie sprzeczne, zawiera rozumowania <i>non sequitur</i> . Liczne błędy rzeczowe (w tym rażące) i logiczne.	1				

	c) Pogłębione	Rozbudowana argumentacja i kontrargumentacja. Zdający posługuje się więcej niż 1 argumentem za swoim stanowiskiem i więcej niż 1 argumentem podważającym stanowisko; rozpatruje problem z więcej niż 1 punktu widzenia). Argumenty są ważne (istotne), ich wprowadzenie uzasadnione jest przez zdającego. Swobodne posługiwanie się wiedzą i terminologią filozoficzną.	4	4	
		Argumentacja zrównoważona – zdający posługuje się przynajmniej 1 ważkim argumentem i 1 kontrargumentem. Uzasadnienie argumentacji wystarczające dla zrozumienia stanowiska zdającego. Sporadyczne użycie pojęć filozoficznych.	3		
		Argumentacja wąska – zdający przywołuje jedynie argumenty, a brak kontrargumentów lub odwrotnie. Uzasadnienie argumentacji ogólnikowe. Pojedyncze użycie pojęć filozoficznych lub ich brak.	2		
		Argumentacja wąska –zdający przywołuje jedynie argumenty, a brak kontrargumentów lub odwrotnie. Argumenty lub kontrargumenty nieistotne (drugorzędne). Uzasadnienie powierzchowne (infantylny).	1		
	d) Krytyczne	Uzasadnienie obejmuje analizę krytyczną argumentów i kontrargumentów, zdający rozważa racje przemawiające na rzecz danych argumentów i uzasadnia wprowadzenie kontrargumentów.	4	4	
		Analiza krytyczna obecna, ale w stopniu niewystarczającym, np. bez uzasadnienia kontrargumentacji.	2		
	e) Nawiązania do innych dziedzin kultury	Zdający swobodnie nawiązuje/wykazuje związek między filozofią a innymi dziedzinami kultury (literaturą, sztuką).	3	3	
Zdający w niewielkim stopniu nawiązuje do innych dziedzin kultury.		2			
III Kompozycja pracy	Poprawna i przejrzysta kompozycja pracy – wyodrębnione i konsekwentnie uporządkowane części pracy niezbędne do jasnego sformułowania i uzasadnienia stanowiska.	2	2		
	Zaburzenia w kompozycji pracy.	1			
IV Poprawność językowa	Praca napisana językiem komunikatywnym i na ogół poprawnym pod względem składniowym, leksykalnym, frazeologicznym, fleksyjnym, ortograficznym i interpunkcyjnym.	2	2		
	Praca napisana językiem w większości komunikatywnym. Występują błędy fleksyjne, leksykalne, frazeologiczne, ortograficzne i interpunkcyjne.	1			